

Intervenció social amb menors d'edat sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional

Treball de fi de Grau

Iris Revés Zamora
Grau en Treball Social
Jose Antonio Langarita
Curs 2021 - 2022

Índex

1. Introducció	3
2. Metodologia	4
3. Polítiques migratòries a Europa i Espanya	6
3.1 Els refugiats en l'Europa contemporània	6
3.2 Crisi migratòria 2015	8
4. Marc normatiu	12
4.1 Marc normatiu dret internacional	12
4.2 Marc normatiu estatal	13
4.3 Marc normatiu menors	14
5. El Treball Social i els sol·licitants de PI	16
6. Anàlisi de la intervenció social amb els menors sol·licitants	20
6.1 Deficiències en la intervenció	20
6.2 Anàlisi de l'àmbit educatiu	23
6.3 Anàlisi de la participació comunitària	25
6.4 Anàlisi de l'àmbit d'allotjament	26
6.5 Àmbit sanitari	27
6.6 Àmbit dels menors que viatgen sols	28
7. Conclusions	29
8. Referències bibliogràfiques	30
9. Annexes	36
Annex I: Model d'entrevista realitzat a professionals	36
Annex II: Model d'entrevista realitzat a professionals que treballen amb joves migrats	38

1. Introducció

El present Treball de Fi de Grau (TFG) tracta d'analitzar la situació dels menors d'edat que són sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional a Espanya.

Durant les meves pràctiques del Grau de Treball Social amb la Fundació Cepaim, em vaig adonar de la falta d'una visió d'infància en la gestió de les migracions, sobretot dins del Sistema Nacional d'Acollida de Protecció Internacional. És per això, que amb l'elaboració d'aquest TFG es pretén aprofundir en la intervenció social que es du a terme amb aquest col·lectiu i la situació adversa que viuen.

Al llarg dels últims anys, l'acollida de persones refugiades és una problemàtica que ha anat agafant magnitud fins a convertir-se en un dels principals temes de l'agenda pública. A Espanya, segons CEAR, l'any 2021, es varen presentar 65.404 sol·licituds de protecció internacional. I el que resulta més preocupant és que del total de les sol·licituds resoltes, el 71% van ser denegades, causant la irregularitat administrativa de 49.537 persones. En referència als menors d'edat, aquests representen el 14,7% dels sol·licitants, per tant, podem afirmar que el nombre de menors d'edat sol·licitants de protecció internacional és un percentatge considerable del total. No hauríem d'oblidar que aquestes dades fan referència a persones, entre d'elles menors d'edat, que es troben en una situació greu de vulnerabilitat. Aquest és un dels principals motius que m'han portat a escollir aquesta temàtica, perquè considero que com a estudiant de Treball Social, aquest és un àmbit que em concerneix i valoro rellevant conèixer en profunditat la feina que es pot realitzar per promoure l'acollida i inserció d'aquest col·lectiu en la nostra societat.

Per a la realització del treball s'ha establert com a objectiu general indagar en la intervenció social que es realitza amb els menors d'edat sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional. Es tracta de dur a terme una anàlisi crítica de les polítiques d'intervenció, per tal d'avaluar si aquestes s'adeqüen a les necessitats del col·lectiu i promouen la seva acollida i inclusió en la nova societat. Partint d'aquest objectiu general s'estableixen diversos objectius específics com:

- Determinar quines són les actuacions que es realitzen des del Treball Social a fi d'assegurar l'acollida i la inserció del col·lectiu.

- Comparar l'evolució de les polítiques d'asil aplicades al llarg dels últims anys, fent especial èmfasi en l'afecte que va tenir la crisi migratòria europea del 2015 en aquest àmbit.
- Identificar les mancances del sistema de protecció internacional, així com les barreres amb les quals es troben els sol·licitants i beneficiaris de protecció internacional en àmbits com l'educació, la sanitat, la participació comunitària, etc.
- Conèixer i analitzar la visió i les experiències dels professionals que treballen en l'àmbit de la protecció internacional i dels menors d'edat migrats.

Amb la finalitat d'aconseguir aquests objectius, el treball s'ha estructurat en tres blocs diferenciats, però altament relacionats entre si. Al primer bloc, referent a l'aproximació teòrica, s'ha situat la recerca teòrica amb l'exposició i anàlisi dels conceptes clau que han estat tractats per altres autors, indagant en les principals problemàtiques que aquests plantegen, per tal de poder entendre i situar la temàtica del treball. En aquest bloc, primerament es tracten les polítiques migratòries a Europa i Espanya, seguit pel marc legislatiu i, finalment, l'exposició de la intervenció social que es realitza amb el col·lectiu. El segon bloc, fa referència a l'anàlisi dels resultats de les entrevistes portades a terme a professionals que treballen en l'àmbit de la protecció internacional i/o dels menors migrats, construït a partir de la recerca teòrica que ha estat desenvolupada prèviament. El tercer apartat, recull les conclusions més importants extretes durant el procés de realització del treball, a partir de les observacions i els aspectes rellevants que cal tenir en compte sobre la problemàtica plantejada. També, en aquest últim bloc es fa menció a les propostes de millora que es podrien aplicar a l'àmbit.

2. Metodologia

Una part del treball es basa en l'anàlisi de les entrevistes efectuades a professionals de l'àmbit de la protecció internacional i dels joves migrats. La metodologia emprada en aquest treball és qualitativa, basada en entrevistes en profunditat a nou professionals del món social; treballadors socials, educadors socials, tècnics d'acollida, etc. Per això mateix, es busca explicar la realitat d'aquest àmbit mitjançant l'anàlisi, interpretació i avaluació de la informació que s'ha recollit durant les entrevistes. La metodologia escollida per a les entrevistes amb els professionals és a través d'una entrevista semiestructurada. És a dir, les qüestions seleccionades formen part d'un guió prèviament elaborat en funció dels objectius de l'entrevista (vegeu en Annex I i Annex II), per tal de desenvolupar un conjunt de temes clau. Les preguntes de les entrevistes busquen conèixer i analitzar la visió i les experiències dels

professionals que treballen en l'àmbit de la protecció internacional i dels menors d'edat migrats. Així mateix, identificar quines són les mancances, segons els professionals, del sistema de protecció internacional, així com les barreres amb les quals es troben els sol·licitants i beneficiaris en els diferents àmbits als quals fan referència les preguntes. La selecció de les persones entrevistades s'ha realitzat segons quins professionals mantenien un contacte més directe amb els usuaris. La majoria són procedents d'entitats que treballen dins del sistema nacional d'acollida o amb persones migrades en general, amb la finalitat que pugin aportar perspectives, visions i experiències diverses. No s'han establert limitacions territorials dins de l'estat, per tal de poder observar les diferents aplicacions i realitats que té en cada territori el Sistema Nacional d'Acollida. S'ha contactat amb les persones informants a través del correu electrònic i, seguidament, les entrevistes s'han efectuat mitjançant plataformes digitals de videotrucada o presencialment, pactant prèviament el format que preferien els professionals. Aquestes s'han estructurat en diferents blocs; primerament, una breu descripció del tipus d'entitat. Seguidament, preguntes relacionades amb les necessitats i el tipus d'intervenció. A continuació, preguntes sobre àmbits com l'educació, l'oci, la sanitat i l'habitatge, ... Finalment, qüestions sobre la integració dels menors.

La següent taula mostra les dades sociodemogràfiques de les persones entrevistades.

Nom:	Edat:	Gènere:	Territori:	Àmbit:	Professió:
E1	26	Home	Catalunya	Sistema Nacional d'Acollida	Treballador social
E2	32	Home	Andalusia	Sistema Nacional d'Acollida	Educador Social
E3	37	Home	Catalunya	Sistema Nacional d'Acollida	Tècnic d'acollida
E4	31	Dona	Comunitat Valenciana	Associació persones migrades	Treballadora social
E5	27	Dona	Catalunya	Joves migrats	Educadora Social
E6	23	Dona	Catalunya	Joves migrats	Educadora Social
E7	52	Home	Catalunya	Joves migrats	Advocat
E8	40	Dona	Catalunya	Serveis Socials	Tècnica d'acollida
E9	29	Dona	Catalunya	Sistema Nacional d'Acollida	Tècnica d'acollida

Taula 1. Perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades. Elaboració pròpia.

3. Polítiques migratòries a Europa i Espanya

3.1 Els refugiats en l'Europa contemporània

La protecció a persones refugiades ha anat evolucionat al llarg de la història contemporània de la Unió Europea. Segons CEAR (2022), la protecció internacional (PI) és un terme que engloba l'estatus de refugiat, la protecció subsidiària, la protecció temporal i la protecció humanitària, entre d'altres. L'estatus legal de refugiat es va elaborar amb l'objectiu de donar resposta als processos migratoris incontrolables que va causar la Segona Guerra Mundial. En aquest context, es va voler arribar a un acord humanitari a través de la Convenció sobre l'Estatut del Refugiat (1951), celebrada a Ginebra per l'Organització de les Nacions Unides amb la participació de 24 països. En l'article 1.A.2 d'aquesta es defineix a un refugiat com:

“Un refugiat és tota persona que degut a fundats temors de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a determinat grup social o opinions polítiques, es trobi fora del país de la seva nacionalitat i no pugui o, a causa d'aquests temors, no es vulgui acollir a la protecció d'aquest país; o que, mancant de nacionalitat i trobant-se, a conseqüència d'aquests esdeveniments, fora del país on abans tingués la seva residència habitual, no pugui o, a causa d'aquests temors, no vulgui tornar-hi.”

Per tant, un refugiat és tota aquella persona que es veu obligada a realitzar una migració forçosa per un motiu del qual el seu país no el pot protegir. Dins d'aquesta definició s'haurien de tenir en compte també a les persones amb la condició d'apàtrides. Ser considerat apàtrida té una forta implicació en la vida de les persones afectades, ja que en negar la seva nacionalitat se'ls hi està exclouent l'accés a drets fonaments com l'educació, la llibertat de moviment, l'atenció mèdica, etc. i, alhora, se l'està privant d'una part de la seva identitat (UNHCR, 2014).

Una altra via per accedir a la protecció internacional seria la protecció subsidiària. Aquesta, segons el Ministeri de l'Interior (2013), s'atorga quan es considera que no hi ha motius suficients per donar la condició de refugiat, però la persona no pot tornar al seu país d'origen per existir motius suficients per a creure que tenen un risc real de patir algun dany com condemna a pena de mort, tortura, tractes inhumans o degradants i amenaces greus contra la vida o contra la integritat física a conseqüència de violència indiscriminada.

Si bé pot semblar que aquestes definicions són molt acurades i donen resposta a un elevat nombre de situacions, cal tenir en consideració que per aconseguir algun d'aquests estatus legals cada cas és estudiat individualment segons les vivències personals, d'acord amb la

realitat del país d'origen de cada sol·licitant i basant-se en la gravetat o la reiteració dels actes patits. Per aquest motiu, la resolució és una resposta individual que es pot demorar en el temps. A més, val la pena afegir, que es deixa de banda altres problemàtiques que s'haurien de tenir presents i que no mostren tanta divergència amb les causes per les quals emigren els refugiats. En particular, els "refugiats econòmics" o els "refugiats climàtics". La principal diferència es troba en el fet que: "a diferencia de los refugiados, quienes no pueden volver a su país, los migrantes continúan recibiendo la protección de su gobierno" (ACNUR, 2016a). Però, si un país no dona les eines per a tenir una vida digna o segura, és difícil que els seus ciutadans puguin rebre la protecció adequada per part del seu govern.

En el marc de la Convenció sobre l'Estatut del Refugiat (1951) es va establir l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), que treballa amb l'objectiu d'ajudar a satisfer les necessitats de les persones refugiades i desplaçades en el món. Inicialment, aquestes polítiques només se centraven en els europeus que havien patit les conseqüències de la Segona Guerra Mundial. Però a finals dels anys 60, es va establir el Protocol sobre l'Estatut dels Refugiats de Nova York (1967) per tal d'ampliar geogràficament la protecció a persones d'altres procedències que la necessitaven. En concret, als fluxos migratoris provocats per la descolonització i altres conflictes armats de l'època. Des de la seva instauració l'any 1951, ACNUR ha passat de ser una agència temporal a una de les majors agències humanitàries, que lluita per protegir a les persones refugiades, persones obligades a desplaçar-se i apàtrides (ACNUR, 2022).

En el cas d'Espanya, aquesta evolució en les polítiques de protecció a refugiats ha estat en paral·lel a la de la Unió Europea. A través de la Convenció de Ginebra (1951) i el Protocol de Nova York (1967), es va adquirir el compromís d'oferir protecció a les persones que ho sol·licitin i les seves situacions siguin validades per l'Oficina d'Asil i Refugi (OAR). Segons el Ministeri de l'Interior (2013), les persones que es troben en algunes de les situacions anteriorment descrites poden sol·licitar protecció internacional; en un pas fronterer, en una Oficina d'Asil i Refugi, en qualsevol oficina d'estrangeria, en comissaries de policia autoritzades o en els centres d'internament d'estrangers (CIE). Un cop presentada la sol·licitud, aquesta és admesa a tràmit i en un mes es rep resposta. En cas de ser acceptat l'estudi de la sol·licitud, aquesta passarà a una segona fase on serà examinada amb profunditat. De la mateixa manera, els sol·licitants i beneficiaris de protecció internacional que compleixin certs requisits tenen dret d'accés al Sistema Nacional d'Acollida de Protecció Internacional. El sistema d'acollida es porta a terme en Centres de Migracions dependents de la Direcció General de Migracions, com els

CAR o els CETI, o mitjançant programes d'acollida temporal subvencionats pel Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social. En principi, aquest sistema ha d'atorgar una certa estabilitat als sol·licitants i beneficiaris de protecció internacional; malauradament certes mancances com, per exemple, la dificultat d'accés, l'excés de càrrega burocràtica i la inexistència de recursos en cas de denegació, acaben provocant moltes reticències sobre l'efectivitat del programa (Garcés, 2019).

3.2 Crisi migratòria 2015

Teòricament, les polítiques migratòries de la Unió Europea tenen com a objectiu establir una política comuna d'asil que coordini i unifiqui els elements bàsics per tal de procurar uns procediments d'acollida dignes a tots els països membres. No obstant això, l'augment de fluxos migratoris, com el que es va produir l'any 2015, mostren desigualtats en els sistemes d'acollida i en les condicions de recepció entre els països europeus (Garcés-Mascareñas i Carrera 2015). L'any 2015, es va produir un increment sense precedents de l'arribada de persones migrades i refugiades a Europa. Aquest fet va resultar la mal anomenada "Crisi migratòria dels refugiats" que va causar un fort debat polític sobre com els estats europeus haurien d'actuar davant l'augment de moviments migratoris. Segons ACNUR (2016b), en data de 22 de desembre de 2015, hi varen haver 942.400 persones que van sol·licitar protecció internacional a Europa aquell any. Desencadenant la major crisi migratòria i humanitària en Europa des de la Segona Guerra Mundial. En aquell moment, la majoria dels sol·licitants de refugi provenien de migracions forçades causades per les guerres i la inestabilitat política de països com Síria, Afganistan, Iraq o Kosovo. Les vies d'entrada eren principalment pel Mar Mediterrani, sobretot arribaven a països com Grècia, Itàlia i Hongria. En el cas d'Espanya, també es va produir un increment significatiu del nombre de persones migrades que van sol·licitar protecció internacional, passant d'aquesta manera de 5.947 sol·licitants l'any 2014 a 14.880 sol·licitants l'any 2015 (ACNUR, 2016b). Encara que les sol·licituds que es van rebre a l'estat espanyol aquell any només van representar l'1,15% del total de la Unió Europea (ACNUR, 2016b). Aquest augment va provocar una forta afectació en l'àmbit migratori i va forçar al Sistema d'Acollida i Integració (SAI) a realitzar canvis en el seu funcionament. Caldria destacar, que en aquell moment el nombre de sol·licituds semblava molt elevat, però a partir d'aquest esdeveniment el nombre de sol·licitants ha anat augmentant exponencialment fins a arribar al seu màxim l'any 2019, quan Espanya va arribar a les 118.264 persones sol·licitants (CEAR, 2022).

La postura política i jurídica que va adoptar la Unió Europea en alguns aspectes de la crisi dels refugiats va posar en dubte el seu suposat compromís de respectar alguns drets fonamentals. Les tensions entre els països europeus van anar creixent ràpidament, ja que no tots els països estaven a favor de les polítiques migratòries que s'estaven proposant; mentre alguns estats presumint de quotes de reassentament i d'una Europa oberta a l'acollida, altres plantejaven postures nacionalistes hostils a l'acollida de persones refugiades (Iglesias-Martínez, Fanjul i Manzanedo, 2016). El reassentament d'una persona sol·licitant de PI és el desplaçament d'una persona de l'estat on ha sol·licitat asil a un altre estat que accepta rebre-la i concedir-li autorització de residència (ACNUR, 2021). El debat parteix de la base que aquest procés no es troba dins de la Convenció de Ginebra de 1951. Per tant, no té un caràcter vinculant i en conseqüència, cap país està legalment obligat a reassentar refugiats. Tot i això, és un sistema que es fa servir per a assegurar la cooperació humanitària entre els estats, per tal que aquests puguin compartir equitativament les responsabilitats de protecció internacional que adquireixen voluntàriament. La importància dels programes de reassentament es basa en el fet que són l'única via segura que evita que les persones migrades hagin de fer un llarg trajecte migratori ple de riscos (CEAR, 2021). Aquest fet va mostrar que Europa té problemes per establir una política conjunta d'asil, basada en principis rectoris i estàndards legals mínims, que garanteixi una estratègia de gestió dels moviments migratoris capaç d'assegurar la protecció de les persones migrades en situació de vulnerabilitat i que, alhora, compleixi amb la voluntat dels estats membres. Tal com afirma Giménez, C. (2003), la falta d'aquesta concordança es pot trobar en "cuestiones de soberanía, conflictos de intereses entre estados, asimetrías entre las regiones y países de origen y de destino o incluso en la complejidad del fenómeno migratorio" (pàg. 19). En definitiva, la crisi del 2015 va posar en dubte el Sistema Europeu Comú d'Asil (SECA), motivant a la Comissió Europea a establir una "Agenda Europea de Migració" amb l'objectiu d'implantar canvis profunds en la gestió de les migracions i el control de les fronteres (Unicef, 2016). Tot i això, la crisi va tenir un major impacte a causa de la inexistència de retorn (Estrada i Iglesias. 2017). És a dir, els processos de protecció internacional estableixen com a solució a llarg termini dues vies; per un costat busquen la correcta inserció dels beneficiaris en la nova societat d'acollida però, simultàniament, estableixen les condicions necessàries per a efectuar un retorn voluntari al país d'origen, que en aquest cas no es va efectuar.

Cal recalcar, que és un debat que s'imposa en un context de crisi política i social en l'àmbit de les polítiques de convivència a causa del ressorgiment de posicions restrictives i assimilacionistes molt lligades a partits d'extrema dreta nacionalista. Aquests tenen com a punt principal del seu discurs polític mostrar la migració com un problema i, per consegüent, es

normalitzen discursos racistes i es pressiona als partits tradicionals a posicionar-se sobre drets humans que no haurien de ser qüestionats (Ford, s. d). En aquest context, els països de la UE paral·lelament han condemnat els delictes d'odi per motius d'origen i al mateix moment han potenciat les desigualtats entre ciutadans; regulant la migració, pactant amb partits explícitament racistes i promoven les pràctiques de racisme institucional (Teun A. van Dijk, 2006). Al respecte, Teun A. van Dijk (2006) manifesta que: "la combinació de la autorrepresentación positiva, esta vez en términos de glorificación nacionalista -sobre la larga tradición de hospitalidad hacia los refugiados, etc.-, y la manera sistemática, aunque sutil, en que los recién llegados son presentados negativamente como un problema" (pàg 22). De forma que, el discurs racista que es dona té com a estratègia una representació pròpia positiva i una presentació negativa de l'altre, destacant les diferències i augmentant la distància entre «nosaltres» i els «altres». En referència a aquesta idea, aquests moviments polítics d'extrema dreta han aprofitat per utilitzar als refugiats per a justificar les seves propostes populistes i profundament racistes (ECRE 2005; Iglesias, Fanjul i Manzanedo, 2016).

Pel que fa a la integració, en l'àmbit de les persones sol·licitants i beneficiàries de protecció internacional, es basa en un "two way process". En altres paraules, es considera un procés bidireccional de reconeixement i corresponsabilitat que es porta a terme alhora per la societat d'acollida i per la població refugiada (UNHCR-Executive Comitte, 2005). D'aquesta manera, són els sol·licitants de protecció internacional els que s'han d'adaptar a la societat d'acollida, sense abandonar els seus propis trets culturals. Paral·lelament, l'estat que els acull ha de promoure polítiques actives que potenciïn la seva integració, facilitant l'accés a diferents àmbits socials que proporcionin punts de trobada, convivència i diversitat adients (UNHCR 2013; Fielden 2008; Konle-Seidl i Bolits, 2016). Així doncs, es tracta d'un model d'integració i de gestió de la diversitat basat en l'interculturalisme que busca generar una societat nova a partir de les aportacions del conjunt de grups socials o comunitats que la conformen. Tot i que, aquest procés en moltes ocasions es queda en la teoria, ja que la majoria de les accions d'acollida que s'acaben efectuant no reconeixent la diversitat del territori, no produeixen una interacció positiva dels agents socials i responsabilitzen de la seva inserció a les persones migrades. En aquest sentit, convé ressaltar que la inserció d'una persona refugiada es troba condicionada pel fet que és una migració forçada, per aquest motiu la majoria dels sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional no tenen un projecte migratori, ni xarxes comunitàries ni socials en la societat d'acollida.

Per altra banda, com s'ha mencionat anteriorment, el procés de protecció internacional hauria de ser una solució a llarg termini, que assegures la seguretat i l'estabilitat de les persones sol·licitants i beneficiaries. Malauradament, s'han acabat establint solucions temporals com els camps de refugiats que haurien de ser una opció temporal per a proporcionar refugi de curta durada fins que aquestes persones siguin relocalitzades o puguin tornar al seu país d'origen. Encara que aquesta planificació s'allunya de la realitat, ja que els camps de refugiats han acabat sent allotjaments a llarg termini on famílies senceres creixent i hi habiten a temporalitat indefinida, com per exemple en el cas dels refugiats sahrauís. Finalment, cal insistir en la idea que si bé hi ha d'haver una administració encarregada d'assegurar els serveis bàsics, tals com l'educació, la sanitat o l'alimentació, els camps de refugiats són una clara vulneració dels drets dels infants. Tal com afirmen Salas, A.; Benedito, M. i Ferdnández, L. (2018) la realitat que viuen els infants als camps de refugiats són molt precàries; estan durant llargs períodes de temps vivint en tendes de campanya, sense tenir les seves necessitats bàsiques ben cobertes i sotmesos a la pressió d'un futur incert.

Durant la crisi migratòria del 2015, una de les opcions que es va plantejar va ser aplicar la protecció temporal. El Consell Europeu (2022) defineix la protecció temporal com:

“un mecanisme d'emergència que pot aplicar-se en cas d'afluència massiva de persones, amb la finalitat de proporcionar una protecció immediata i col·lectiva, és a dir, sense haver d'estudiar cada sol·licitud individualment, que s'atorga a les persones desplaçades que no estan en condicions de tornar al seu país.”

En aquell moment d'inestabilitat, la Unió Europea no va considerar viable la instauració d'aquest tipus de protecció. Al contrari que en l'actualitat, que amb el conflicte armat que s'ha produït entre Ucraïna i Rússia s'ha posat en marxa una política europea comuna de protecció internacional. A través del Consell Europeu, s'ha introduït la protecció temporal per a les persones ucraïneses que fugen de la guerra, amb l'objectiu de reduir la pressió sobre els sistemes nacionals d'asil i permetre que les persones refugiades puguin gaudir de manera harmonitzada dels seus drets en tota la UE (Consell Europeu, 2022). Per una banda, aquestes mesures implementades són molt positives, ja que asseguren la seguretat i el benestar d'aquestes persones ràpidament durant tres anys. Fins i tot, s'ha establert un circuit d'urgència per a l'acolliment familiar de menors d'edat ucraïnesos que arriben sols a Catalunya i no tenen tutors legals. Però, per altra banda, exposen un cop més el racisme de les institucions i de la societat, que mai havien estat tan disposats a acollir a altres refugiats que fugen d'altres conflictes. Que la Unió Europea pugui acollir amb tanta agilitat un nombre tan elevat de

persones demostra que el problema ni es troba en els recursos, ni en el reconeixement de la protecció, sinó que els elements que de veritat determinen el dret a protecció internacional són el racisme institucional, els interessos geopolítics i la visió que la societat té del conflicte (Coordinadora Obrim Fronteres sobre acollida, 2022). En definitiva, un altre cop es torna a geopolititzar la protecció internacional, per tal de demostrar que, davant d'un règim autoritari, la Unió Europea és una institució defensora de les llibertats i dels drets humans. De la mateixa forma, s'està promovent la instrumentalització de l'asil com un mitjà de competició moral i ideològic (Garcés, 2022).

4. Marc normatiu

La protecció internacional es troba delimitada dins d'un complex marc legislatiu degut a la unió de normes internacionals, europees, estatals i autonòmiques. En aquest cas, també hauríem de tenir en consideració la legislació corresponent als menors d'edat. El marc normatiu estableix les obligacions de les institucions, així com posa límits als qui intenten perjudicar a altres persones i busca la igualtat de drets entre estats membres. A més, assegura la protecció i el compliment de certs drets que ajuden a cobrir les necessitats bàsiques dels sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional.

4.1 Marc normatiu dret internacional

Pel que fa al dret internacional, el dret d'asil es recull com uns dels drets humans fonamentals dins de l'article 14.1 de la Declaració Universal dels Drets Humans (1948) que determina que en cas de persecució tota persona té dret a cercar asil i a beneficiar-se'n en altres països. Més tard, aquest dret es va desenvolupar a la Convenció de Ginebra de 1951 amb l'Estatut de Refugiats i dels Apàtrides.

En l'àmbit de la Unió Europea, trobem el Conveni de Dublín de 1990 que estableix criteris per a estipular quin estat membre s'ha de fer càrrec d'una sol·licitud d'asil, harmonitzant les decisions en aquest àmbit. Tot i que no va ser ratificat per Espanya fins a l'any 1995. El 2003 va ser actualitzat pel reglament Dublín II i, finalment, l'any 2013 es va aprovar pel Parlament Europeu i el Consell de la UE una última versió (ACNUR, 2018). Cal tenir en compte que la Unió Europea té diversos tractats, com el Tractat Fundacional de la Unió Europea (TFUE) i el Programa d'Estocolm; que defensen l'aplicació d'una política comuna en l'àmbit de l'asil, el refugi i la migració amb els objectius d'assegurar una protecció integral als sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional i d'homogeneïtzar els reglaments entre països membres. Establir una política comuna de refugi és un dels pilars de la gestió de les polítiques

migratòries de la Unió Europea, que considera que la gestió migratòria s'ha de fer des d'un punt de vista global, ja que és un afer que cap estat hauria de treballar sol. Moltes directives, com, per exemple, la Directiva 2013/32/UE del Parlament Europeu i del Consell o la Directiva, 2001/55/CE del Consell, marquen procediments comuns per a la concessió o retirada d'algun dels estatuts de protecció internacional com ara; la protecció temporal, la protecció subsidiària i l'estatut de refugiat. També, aquestes s'encarreguen d'assegurar la correcta protecció dels drets de les persones sol·licitants o beneficiàries de PI, com és el cas de la Directiva 2005/85/CE del Consell que en l'article 17 estableix les garanties pels menors d'edat no acompanyats. Així i tot, alguns estudis afirmen que ni tots els estats membres es mostren tan disposats a rebre persones refugiades ni els sistemes d'acollida de tots els països europeus compten amb els mateixos recursos per complir amb les normatives europees (Eurobarómetro, 2018c).

4.2 Marc normatiu estatal

Dins de la legislació espanyola, l'article 13.4 de la Constitució espanyola dictamina que la llei establirà els termes pels quals les persones poden gaudir del dret d'asil. En aquest cas, la llei estatal vigent és la Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret a asil i a la protecció subsidiària. En aquest sentit la llei reconeix a les persones sol·licitants de protecció internacional que pateixin mancances econòmiques el dret a accedir als serveis socials i d'acollida que siguin necessaris per a assegurar la satisfacció de les seves necessitats bàsiques. A Espanya tota persona menor de 18 anys, acompanyada o no, té dret a la protecció internacional, segons els articles 46, 47 i 48 d'aquesta llei. D'aquesta manera, els menors d'edat sense referents en el territori també tenen dret a rebre protecció internacional i l'assistència especial que aquesta comporta.

Cal fer especial esmena a l'article 46.1 d'aquesta llei, que recull les situacions específiques de vulnerabilitat que caldrien tenir en compte:

“En el marco de la presente Ley, y en los términos en que se desarrolle reglamentariamente, se tendrá en cuenta la situación específica de las personas solicitantes o beneficiarias de Protección Internacional en situación de vulnerabilidad, tales como menores, menores no acompañados, personas con discapacidad, personas de edad avanzada, mujeres embarazadas, familias monoparentales con menores de edad, personas que hayan padecido torturas, violaciones u otras formas graves de violencia psicológica o física o sexual y víctimas de trata de seres humanos”. («BOE» núm. 263, de 31/10/2009, pàg. 25)

Tal com determina aquesta llei, el fet de ser menor d'edat, un menor no acompanyat o una família monoparental amb menors d'edat són factors de vulneració que s'afegeix a la difícil situació que han de fer front els sol·licitants o beneficiaris de PI i que mereixen una especial consideració.

A més, durant la tramitació de la sol·licitud de protecció internacional, la llei d'asil en l'article 39 garanteix el manteniment de la unitat familiar, de manera que la sol·licitud dels menors d'edat queda tramitada com una única dins de la dels seus pares o tutors. Aquest fet té implicacions a l'hora de realitzar la intervenció social amb el menor perquè aquest queda fora del procés d'informació i de les entrevistes. En conseqüència, quan la sol·licitud és resolta favorablement, segons l'article 40 i 41, es pot sol·licitar el reagrupament o estendre el dret d'asil als fills menors d'edat del beneficiari.

Malgrat que la competència en l'àmbit de protecció internacional és de l'Estat, les comunitats autònomes intervenen en els processos d'acollida i integració dels menors perquè tenen atribuïdes les competències en matèries d'infància, sanitat, educació, cultura i esport (Unicef, 2016). De manera que, es considera important una implicació multinivell per part de les institucions.

4.3 Marc normatiu menors

Espanya va formar part l'any 1989 de la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'infant (CDN), per tant, el sistema d'acollida dels menors refugiats ha de mirar-se des de la perspectiva d'aquest instrument internacional (Unicef, 2016). Aquesta convenció és d'especial importància pels menors d'edat, ja que estableix les normes més globals, tenint en compte pràcticament tots els aspectes de la vida de l'infant; des d'elements com l'educació o la sanitat, fins al reconeixement de drets socials i polítics (ACNUR, 1994).

El comitè dels Drets de l'Infant recomana que el principi de l'interès superior del menor sigui integrat com el component central de qualsevol decisió que tingui repercussió en aquest. Un aspecte que s'ha d'aplicar en tots els camps d'intervenció amb el nen, perquè la seva condició com a menors d'edat predomina sobre la seva condició d'estrangers (Unicef, 2016). És per aquest motiu que al llarg de la intervenció, quan es pren una decisió que afecta l'infant, s'ha de tenir en compte el seu benefici amb la finalitat d'assegurar una vida digna i el seu desenvolupament integral.

També, aquest comitè estableix certs drets que s'han de respectar amb l'objectiu d'assegurar la correcta protecció i desenvolupament de l'infant; com els drets que garanteixen l'accés a serveis bàsics. En concret, l'article 24.1 que reconeix el dret de l'infant a gaudir del més alt nivell possible de salut i a tenir accés a serveis mèdics. Establir mecanismes per aconseguir el compliment d'aquest dret és imprescindible per assegurar el desenvolupament saludable de l'infant. Per això qüestions com agilitzar els tràmits per aconseguir l'accés a la sanitat, posar a la disposició intèrprets per a facilitar la comunicació amb els professionals i facilitar l'atenció psicològica especialitzada en menors són camps fonamentals, que les institucions no sempre assegurin (Unicef, 2016).

Seguint amb els drets que garanteixen l'accés a serveis bàsics, l'article 28 assegura el dret de l'infant a l'educació. Per tal que els infants puguin desenvolupar al màxim les seves competències motrius, cognitives i psicosocials és important que tinguin accés a l'educació. No obstant això, no només han d'estar escolaritzats, sinó que haurien de rebre una educació de qualitat, potenciant la seva integració educativa i adaptada a les necessitats específiques que puguin tenir (Neubauer, 2020). Amb l'objectiu de materialitzar aquesta protecció als menors nouvinguts a Catalunya s'estableix la llei 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació, del Parlament de Catalunya, que regula l'aplicació de certes adaptacions en el currículum. Encara que, les eines de protecció que ofereixen les lleis en aquest àmbit són àmplies, sovint són difícils d'aconseguir si tenim en compte que no totes les escoles compten amb els mateixos recursos humans i econòmics (Unicef, 2016).

A més, l'article 31 que defineix el dret de l'infant a l'esbarjo, al joc i a participar en les activitats artístiques i culturals, busca promoure el seu correcte desenvolupament i participació en la comunitat. També, aquestes activitats ajuden a transmetre la cultura de la societat d'acollida i, alhora, fomentar la unió del conjunt de la família amb la comunitat. La principal problemàtica en aquest àmbit és la concepció que aquest és una necessitat secundària, en comparació amb altres com la sanitat o l'educació; per tant, no hi ha partides econòmiques dedicades a aquest aspecte ni propostes reals per a posar aquest dret a la pràctica (Unicef, 2016).

Així mateix, segons l'article 12, l'infant té dret a expressar la seva opinió i que aquesta sigui presa en consideració, tenint en compte la seva edat i maduresa, en tots els assumptes que l'afectin. Aquest element s'hauria d'aplicar al llarg de tota la intervenció. Per tal que el menor pugui expressar lliurement el que pensa ha de rebre una informació adequada que li permeti exercir amb consciència aquest dret. Per això, és important garantir l'article 13.1, que fa referència al dret a la informació, amb l'objectiu que pugui tenir els coneixements necessaris

sobre les qüestions que influeixen en la seva vida. Com que en molts casos no es pot realitzar una intervenció directa amb el menor, el dret a la informació hauria de ser extensible als adults responsables, que són els que haurien de rebre la informació adient amb l'objectiu de poder-la comunicar al menor. Garantir aquests dos drets és especialment rellevant en el cas dels menors d'edats no acompanyats, ja que són ells els que hauran de prendre les decisions sobre el seu projecte de vida (ACNUR, 1994).

Els drets mencionats en aquest apartat són els que s'haurien de tenir en compte a l'hora d'efectuar una correcta intervenció amb els menors d'edat sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional; així i tot, el sistema té moltes mancances en la seva aplicació. Si bé és cert que el marc legislatiu referent a la protecció internacional és molt ampli, el sistema nacional d'acollida es troba col·lapsat i té limitacions derivades de la falta de finançament econòmic, la manca de suport jurídic i la poca coordinació entre els diferents ministeris que el gestionen (Fernández, Frieiro i González, 2021). En referència a aquesta idea, les limitacions analitzades en el marc normatiu es troben materialitzades en les experiències que expressen els professionals entrevistats en el marc d'aquest treball.

5. El Treball Social i els sol·licitants de PI

La intervenció social amb sol·licitants de protecció internacional es realitza a través dels serveis especialitzats en el Sistema Nacional d'Acollida de Protecció Internacional. Els sol·licitants de protecció internacional que hagin presentat la sol·licitud en un termini inferior a sis mesos i pateixin una situació de vulnerabilitat econòmica poden accedir al Sistema Nacional d'Acollida de Protecció Internacional. Caldria destacar, que els menors d'edat poden ser atesos pel sistema d'acollida si formen part d'una unitat familiar amb adults, en el cas dels sol·licitants de protecció internacional que siguin menors d'edat no acompanyats aquests són tutelats per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) sense que aquest fet tingui afectacions en la seva sol·licitud. Els sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional que no vulguin o no puguin accedir al sistema d'acollida tenen dret a rebre atenció social, a través dels serveis socials bàsics amb intervencions puntuals.

El manual de gestió del sistema d'acollida i integració per a sol·licitants i beneficiaris de protecció internacional guia com s'ha de realitzar la intervenció social amb aquest col·lectiu (Sistema de Acogida de Protección Internacional, 2019). Una de les principals mancances d'aquest és que no determina quines activitats exactament ha de desenvolupar cada

professional, però sí que exposa quines actuacions s'han d'oferir en termes generals, com per exemple: intervenció social, atenció psicològica, formació lingüística, interpretació i traducció i assessorament legal, al llarg del procés de sol·licitud de protecció internacional.

En el cas del treballador social tampoc especifica el seu marc d'actuació, tot i que es determina que alguns procediments concrets, com detectar casos d'especial vulnerabilitat, s'han de portar a terme a través de grups formats per treballadors socials, anomenats "Unidad de Trabajo Social" (UTS). Tot i això, el paper del treballador social al llarg de la intervenció amb aquest col·lectiu és considera primordial per tal d'assegurar el benestar de les persones que pateixen els efectes negatius dels desplaçaments forçosos i necessiten acompanyament en la inclusió al país d'acollida (ACNUR, 2018). Es treballa en un model d'intervenció individual implicant al llarg de tot el procés diferents dimensions i nivells com podrien ser la família, el grup i la comunitat. El treball social amb famílies s'adreça a atendre les necessitats socials que afecten un individu i/o a un grup familiar generant una relació d'ajuda i activant els recursos de les persones i de les seves xarxes comunitàries (Chagas, 2013). Tal com afirmen Fernández, N., Frierio, P. y González, R. (2021) "es importante tener en cuenta las características personales de solicitantes de PI y establecer acciones específicas para ellas" (pàg. 74) ja que cada unitat familiar té una història de vida, un trajecte migratori i unes necessitats diferents que s'han de respectar. Tanmateix, els períodes de resolució de la sol·licitud poden ser diferents en cada cas i la intervenció s'hauria d'adaptar a aquest aspecte. És per aquest motiu que eines com l'entrevista, les visites domiciliàries, el contracte entre l'usuari i l'entitat, entre d'altres, són elements claus al llarg de la intervenció a fi de detectar i treballar la diversitat de cada cas. En aquest àmbit, prima la participació dels usuaris en la comunitat, amb la finalitat de lluitar contra la vulnerabilitat de patir exclusió social i les conseqüències negatives que aquesta comporta. La implicació de la comunitat i intervenir a diferents nivells, per exemple conjuntament amb les estructures comunitàries que els envolta, és important perquè permet augmentar la integració i fer front a l'aïllament social. En l'àmbit grupal, es busca fomentar la comunicació intercultural entre els grups amb l'objectiu de potenciar la cohesió social i empoderar al col·lectiu, així com reduir el racisme i els discursos xenòfobs de la societat (Fernández, Frieiro i González, 2021).

L'aplicació del manual de gestió busca homogeneïtzar els procediments d'intervenció entre usuaris, per tal de garantir un accés en igualtat de condicions als recursos i a les prestacions. El procés d'intervenció es desenvolupa a través d'itineraris de preparació per a l'autonomia. Així, la intervenció està dividida en tres fases en funció de la situació en la qual es troba la sol·licitud de protecció internacional i del nivell d'integració en la societat d'acollida.

Primerament, hi ha una acollida inicial anomenada fase prèvia **d'avaluació i derivació**, en la qual es fa una avaluació primerenca de les necessitats i es determinen quins són els recursos que s'adapten més a les característiques de cada unitat familiar. La duració d'aquesta fase és d'aproximadament 30 dies i després d'aquesta els usuaris són derivats a un altre centre d'acollida. Seguidament, la intervenció es divideix en dues fases:

La primera fase seria **l'acollida temporal**. En aquesta fase l'acompanyament es basa en el seguiment del dia a dia, amb l'objectiu de donar eines bàsiques per començar el procés d'integració en la comunitat. S'ofereix atenció social individualitzada a través d'entrevistes, visites domiciliàries, etc. que ajuden a establir un itinerari d'integració social específic per a cada unitat familiar. L'elaboració de l'itinerari es fa consensuat amb la unitat familiar, és imprescindible que els itineraris estiguin elaborats amb la participació activa de l'usuari, per tal que aquests puguin ser actors actius en la planificació, desenvolupament i avaluació de les intervencions a realitzar. Caldria oferir suport continu respectant sempre les necessitats individuals: cada beneficiari seguirà unes pautes i tindrà unes necessitats diferents, i cal tenir-ho present al llarg de tota l'actuació.

A fi de satisfer les necessitats bàsiques, als usuaris se'ls ofereix allotjament en dispositius d'acollida durant la primera fase. Així mateix, cada fase té algunes ajudes econòmiques generals (d'alimentació, roba, ...) i altres que s'adapten a les necessitats que vagin sorgint a les unitats familiars, per exemple; ajudes per pagaments sanitaris, transport o material escolar. A més, n'hi ha algunes que són bàsiques en cada etapa i altres que només es donen en una de les etapes, com l'ajuda al lloguer que només s'ofereix durant la segona fase.

Pel que fa als menors d'edat la intervenció es basa en l'àmbit educatiu; és primordial la ràpida escolarització de l'infant en tots els nivells acadèmics per tal que aquest pugui seguir amb els seus estudis amb normalitat. També, s'intenten fomentar les activitats lúdicoeducatives a través d'activitats extraescolars, els espais d'educació en el lleure, la participació en esports, etc. amb l'objectiu de reconèixer el seu dret al joc i a l'oci. A més, és en aquesta fase que es tramiten tots els recursos necessaris perquè el menor tingui un ple accés als serveis sanitaris.

S'acompanya en la tramitació d'altres gestions administratives pertinents i s'estableix o es facilita la col·laboració entre els usuaris i altres serveis que puguin donar suport als participants. Al llarg de tot el programa se segueixen cursos amb la finalitat de formar als usuaris en temàtiques com econòmica domèstica, de coneixement de l'entorn, de violència de

gènere, diversitat sexual, reciclatge, etc. Malgrat que, aquests normalment estan més centrats en la formació de les persones adultes que no pas en la participació dels infants.

Seguidament, es passa a la segona fase, anomenada fase **d'Intervenció Social**. Atès que en aquest període els usuaris viuen en un pis propi, la intervenció s'orienta envers l'acompanyament en el procés d'independència. Anteriorment, el pas a segona fase es produïa un cop es complien els sis mesos dins del programa, però actualment és necessari que l'usuari hagi obtingut una resposta favorable a la seva sol·licitud de protecció internacional. La intervenció en aquesta fase se centra més a fer seguiment dels casos, potenciar la integració social, la participació en la comunitat, l'autonomia de l'usuari, entre d'altres.

Simultàniament, una de les tasques principals del treballador social és acompanyar a la unitat familiar a què percebi correctament la situació que estan vivint, i pugui gestionar i expressar les emocions derivades de les seves circumstàncies. Cal que els usuaris tinguin present les conseqüències de la resolució de la sol·licitud de protecció internacional, així com que prenguin consciència del que ha passat i de la incertesa del seu futur. Algunes sol·licituds tarden anys a ser resoltes i això té fortes implicacions negatives en les perspectives de futur dels infants (Unicef, 2016).

La durada total del programa és de divuit mesos, o vint-i-quatre mesos si excepcionalment hi ha una ampliació. Cal recalcar que hi ha la possibilitat que un cop exhaurits els divuit mesos la sol·licitud segueixi en tràmit a l'espera de resolució, en aquests casos si els beneficiaris volen podent seguir amb l'atenció psicològica, l'assistència jurídica i la formació. Tot i així, el programa pot finalitzar abans dels divuit mesos per diferents motius. Per exemple, si hi ha una denegació, inadmissió o renúncia de la sol·licitud de protecció internacional se'ls hauria de notificar amb quinze dies d'antelació per a que els usuaris abandonin el programa i aquests caurien en la irregularitat administrativa. Si això succeís, les seves perspectives de futur serien incertes, ja que hi ha pocs serveis als quals es pot accedir, principalment se'ls derivaria als Serveis Socials bàsics. A més, hi hauria la possibilitat que els usuaris abandonin el programa sense avisar o renunciïn a la plaça. No obstant, en el cas que els usuaris no compleixin amb els deures i les obligacions del programa o que fossin culpats d'un delictes penal podrien ser expulsats del servei. L'itinerari també podria finalitzar si els usuaris aconseguixen uns ingressos econòmics suficients per cobrir les seves necessitats bàsiques. Finalment, si la sol·licitud és resolt favorablement i, en conseqüència, els participants tinguessin concedida l'estatut de persona refugiada i la corresponent protecció internacional, podrien seguir en el

sistema d'acollida, iniciant-se en la segona fase en el cas d'estar en la primera, i continuant amb el programa fins a acabar els divuit mesos.

Un cop finalitzat el programa, en alguns casos l'itinerari podria completar-se amb una tercera fase anomenada **Fase d'Autonomia**, en la qual els usuaris podrien necessitar algun tipus d'assistència o orientació esporàdica només en algunes àrees.

6. Anàlisi de la intervenció social amb els menors sol·licitants

L'anàlisi dels resultats ha estat realitzat a partir de la identificació del tracte que reben els principals àmbits que afecten els menors d'edat sol·licitants i beneficiaris de protecció internacional segons els professionals entrevistats.

6.1 Deficiències en la intervenció

Una de les principals carències del sistema d'acollida analitzades és la falta d'intervenció social amb el menor. Fins i tot, els professionals afirmen, que aquest no és escoltat, ni informat dels seus drets, ja que la intervenció es fa directament amb els adults de la unitat familiar. Amb relació a aquest aspecte un treballador social destaca que:

No se l'escolta. Jo com a treballador social no faig una entrevista a soles amb un menor, no faig una intervenció directa i específica amb els menors. Ni jo ni cap dels altres perfils professionals, a no ser que la psicòloga valori que ha de fer una intervenció sola amb el menor. Com a treballador social, fem intervencions tenint en compte la família.
(E1)

D'aquesta manera, es podria deduir que el dret de l'infant a ser escoltat i informat de la seva situació, segons l'article 13.1 de la Convenció dels Drets de l'Infant, no es compleix. Garantir que el menor tingui accés a informació adequada i que pugui dir el que pensa i el que desitja és important per assegurar el seu interès superior al llarg de la intervenció. Tanmateix, l'accés a informació relativa al seu estatus legal, el tipus de procediment i informació actualitzada sobre la situació en el seu país d'origen, entre d'altres, permetria que aquest tingués un paper actiu, dins dels límits de la seva edat i la seva maduresa, en la presa de decisions amb relació als temes que l'afecten. Tal com afirma E3: "la intervenció és limitada, se centra amb els pares i es limita amb els nens." (E3) Es considera que els infants que entren a Espanya acompanyats de les seves famílies es beneficien de l'extensió de la sol·licitud que han presentat els seus

familiars, així doncs, el procés determina que les entrevistes són exclusivament enfocades als adults i no s'intervé directament amb els nens (Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret a asil i a la protecció subsidiària). Com a sol·licitants de protecció internacional, aquests menors poden haver viscut experiències greus que es podrien afegir a l'estudi de la sol·licitud i que s'haurien de tenir en compte durant la intervenció, malgrat que són difícils de detectar si només es valora la situació dins del conjunt familiar i no individualment. Informar i crear espais per a que els infants donin la seva opinió és, també, una manera de reconèixer la seva presència dins del procés i la seva dignitat com a ésser humà (Unicef, 2016).

Tanmateix, els professionals declaren que dins de les entitats no hi ha figures professionals que estiguin especialitzades a treballar amb menors, fet que dificulta la detecció de possibles adversitats que tingui aquests. En el cas que es detecti alguna necessitat especial, aquests són derivats a organismes especialitzats procedents de serveis públics. Segons manifesta un dels entrevistats: "Si detectem alguna cosa coordinem amb els altres serveis que estiguin intervenint amb el cas." (E9)

En aquest sentit, és necessari assenyalar que la poca intervenció que hi ha directa amb els infants es troba centrada en l'àmbit educatiu. En una de les entitats que treballa dins del sistema nacional d'acollida s'afirma que sí que realitzen un itinerari individualitzat, però només es troba basat en el seguiment de l'escolarització i la realització d'activitats d'oci i temps lliure adaptades a menors. Així ho afirma també un professional: "Però, la nostra intervenció se centra més aviat amb els pares i els adults que no pas amb els nens. L'escola és l'element clau de la seva integració." (E3)

Una altra de les mancances en la intervenció seria la poca adaptació a l'estat evolutiu del menor. Amb relació a aquest àmbit, un treballador social sosté que: "L'edat i el estat evolutiu del menor no son factors que tinguem en consideració"¹(E4). Aquest fet pot provocar conseqüències negatives en la intervenció, perquè per a poder treballar amb l'usuari és necessari conèixer el grau real de desenvolupament que aquest té amb l'objectiu de potenciar les seves habilitats i detectar les seves necessitats. Les diferències en els processos d'inclusió segons l'edat del menor són clares:

"En les famílies sí que ho hem vist, que els nens tenen més facilitat amb l'idioma. Hi ha una família amb un nen més petit que la seva integració ha estat més plena que en el

¹ Les cites han estat traduïdes al català per l'autora del treball.

cas d'una altra família amb adolescents i joves. El nen més petit no té tanta barrera de pensar en el color de pell, allò que parles o allò que no parles i els altres sí. El nen no té el record del dol migratori, no recorden el procés migratori del reassentament i tot.”

(E4)

En conseqüència, s'hauria de tenir en compte aspectes tan bàsics com l'edat i l'estat evolutiu del menor al llarg de la intervenció. A més, com més gran sigui l'infant més present tindrà el dol migratori i les situacions de risc viscudes en el país de procedència o durant el procés migratori, per això s'hauria de prendre en consideració la possible necessitat de suport psicològic.

Sobre la qüestió de les deficiències durant la intervenció, els entrevistats han recalcat la manca de recursos econòmics i humans que dificulten la planificació i correcte desenvolupament del treball amb els usuaris. La gran majoria dels professionals entrevistats manifesten una falta de recursos importants, sobretot, tal com s'ha mencionat anteriorment, en l'àmbit de les activitats d'oci i educatives extracurriculars, així com en àmbits com l'accés a les guarderies. Aquest no és l'únic àmbit on s'identifica insuficiència de recursos, alguns professionals manifesten que quan la sol·licitud d'una família és denegada, aquests són expulsats del sistema d'acollida caient en una irregularitat administrativa sobrevinguda, deixant als menors en una vulnerabilitat absoluta i sense cap recurs al qual acudir. E1 comenta que:

“Però, sí que veiem com a possible situació de vulnerabilitat, en el moment que una família pugui ser denegada i que hagi d'abandonar el programa i no tinguin on anar. Això sí que ho veiem com una vulnerabilitat pels menors en concret i per a la resta de la família.” (E1)

D'aquesta afirmació es pot extreure que la invisibilització que pateixen les famílies un cop reben la denegació de la sol·licitud mostra la violència del sistema i obliga els usuaris a viure amb el constant temor d'un futur incert. Tanmateix, els professionals consideren que serveis no compten amb els recursos humans suficients per atendre correctament a tants usuaris, “a mi m'agradaria poder fer un acompanyament més emocional, no només un acompanyament burocràtic, sinó que treballar temes del dol migratori, però no tenim recursos d'aquests tipus” (E7). Convé ressaltar que l'excés de feina provoca que l'atenció sigui més supèrflua i l'acompanyament dels usuaris es basi exclusivament en tasques administratives.

6.2 Anàlisi de l'àmbit educatiu

Tots els professionals entrevistats corroboren la importància de l'àmbit educatiu en la integració dels menors. És des de l'escola on es treballa el procés d'acollida amb l'aprenentatge de l'idioma, el coneixement de l'entorn, compartint experiències amb el grup d'iguals, la socialització, etc. i per això és un element clau en la seva integració. Malauradament, la diversitat dins de les escoles és encara un tema pendent en alguns centres: "Ens trobem que hi ha escoles que veuen molt important tenir una aula d'acollida amb els professionals adequats i ho consideren com un punt d'integració molt necessari. I en altres centres escolars que és la seva última preocupació" (E3). Altres professionals suggereixen que: "També és tenir una mica sort del centre educatiu, n'hi ha alguns que no estan tan especialitzats en migració o en fills de migrants i això sí que es nota a l'hora de la inclusió dels menors" (E4). És per aquest motiu que es podria considerar que, si bé a Espanya ja fa anys que s'està rebent alumnat d'origen estranger, la convivència dins de les aules encara és un tema pendent. Val la pena destacar que serveis com els de l'aula d'acollida són primordials per acollir als alumnes nouvinguts, amb la fi de dotar-los dels coneixements suficients sobre el país i la llengua perquè en un futur es puguin integrar correctament en l'aula comuna.

En aquest àmbit, moltes de les limitacions analitzades es comparteixen amb les que es poden trobar els alumnes nouvinguts que no siguin sol·licitant o beneficiaris de protecció internacional, ja que són problemàtiques que tenen relació directa amb la seva condició de persona migrada i no amb el seu estatus legal.

Especialment crítica és la situació dels adolescents, que en moltes ocasions han de repetir curs o tenen dificultats amb l'homologació dels estudis, a més dels obstacles per adaptar-se en un centre educatiu nou. D'acord una tècnica d'acollida:

"El problema el tenim amb els que tenen 16 anys, que aleshores depèn del municipi. En el nostre municipi l'inspector si no hi ha una homologació amb el títol d'aquí no poden entrar directament a l'institut, primer han d'homologar els seus estudis per a continuar amb el post obligatori." (E7)

Aquesta homologació és un procés llarg d'aconseguir, sobretot si tenim en compte que a causa de factors com la migració inesperada o la inestabilitat del país d'origen els joves tenen molts problemes per obtenir la documentació per realitzar-la.

Tanmateix, les famílies es troben amb l'impediment de la lentitud en el procés d'escolarització dels infants que s'incorporen al sistema educatiu en un moment tardà. Un treballador social del sistema d'acollida comenta que:

“No ens trobem problemes de que no hi hagi escoles o places, però la principal dificultat que ens trobem és el temps que es triga en escolaritzar els menors. (...) Hem tingut casos d’haver d’esperar un mes o dos fins que el menor no està escolaritzat. Això vol dir que durant un o dos mesos els menors estan a casa.” (E1)

Això provoca que cada cop que el menor arriba a un territori nou ha d’esperar llargs períodes de temps fins a iniciar les classes. La majoria dels menors sol·licitants de PI s’incorporen tard a l’escola a causa de la migració sobtevinguda; però, també, perquè les fases del sistema d’acollida estableixen uns canvis de domicili que provoquen que els nens hagin de canviar varies vegades de centre escolar en un curt període de temps.

Els professionals es troben també crítics en les possibilitats d’accés a les llars d’infants. El sistema d’acollida ha anat patint canvis durant els últims anys i un dels més destacats ha estat la limitació del finançament de les places de guarderia. En referència a aquest aspecte, E1 afirma que: “A més, el programa no comporta ajudes per a pagar guarderies, a no ser que els pares estiguin junts treballant o en formació.” (E1) Seguidament, a aquesta problemàtica cal afegir-hi el fet que l’accés a les places de guarderies són limitades al públic en general; però la situació empitjora quan els usuaris no es poden permetre una plaça privada. Una treballadora social opina que: “Problemes amb l’accés a la guarderia. A València ciutat les places de guarderia estan molt sol·licitades, no podem pagar una plaça privada de guarderia i és clar, cal esperar que surtin vacants en alguna entitat o escola pública.” (E4)

Cal tenir present, que limitar les opcions de les famílies a portar als seus fills a les guarderies té conseqüències negatives per als infants que tenen un accés a l’educació més tardà i menys possibilitats d’integració en la societat d’acollida. Aquests infants tindran més complicacions per aprendre l’idioma, sobretot els seus familiars no van a les formacions lingüístiques per a poder cuidar d’ells. Aquesta idea està fonamentada per un exemple que dona una de les persones entrevistades:

“Per exemple, ens hem trobat un cas on els pares han decidit no continuar amb les activitats i la seva filla ja no pot anar a la guarderia. Les conseqüències les patiran la dona que l’haurà de cuidar i la nena que estava molt contenta amb la rutina, aprenent l’idioma, etc. I ja no podrà anar a la guarderia.” (E3)

Ahora, en molts casos afecta especialment a les mares que són les que s’acaben fent càrrec dels nens i han de renunciar a la recerca de feina, la participació en formacions o cursos d’idiomes, etc. per a quedar-se a casa amb l’infant. En abandonar aquestes activitats s’està dificultant l’accés d’aquestes dones a eines específiques que es marquen com a cabdals pel

correcte desenvolupament dels itineraris d'inserció del sistema d'acollida (Sistema de Acogida de Protección Internacional, 2019).

6.3 Anàlisi de la participació comunitària

En l'anàlisi de l'accés a la participació en l'àmbit comunitari dels menors, s'observen diferents deficiències que repercuteixen negativament en la seva correcta integració.

La principal seria la manca d'accés a activitats educatives i d'oci. Aquesta dificultat pot ser provocada per la falta de recursos econòmics, per exemple en el cas de les famílies que es troben dins del sistema d'acollida nacional, ja que la majoria depenen de les ajudes econòmiques que els hi proporciona l'estat i aquestes no estan enfocades a cobrir aquest tipus d'activitats. Només es concedeixen en el cas que sigui a favor de la conciliació familiar, però no a fi de potenciar la inserció del menor. Així ho explica un dels treballadors socials entrevistats:

“El programa té una mancança molt important, i és que tot va a través d'ajudes econòmiques. No hi ha ajudes econòmiques per a pagar activitats d'oci per als menors, ni per a pagar extraescolars a no ser que estiguin relacionades amb el currículum acadèmic, no es paga colònies, ni res d'això. Només es poden cobrir aquestes activitats si és benefici de la conciliació familiar, però no està orientat ni l'objectiu és la integració del menor.” (E1)

D'aquesta afirmació en podem extreure que dins del sistema d'acollida no es considera la participació del menor en activitats extracurriculars com un punt cabdal en el seu desenvolupament ni com una eina per a crear espais de convivència compartits amb un grup d'iguals més divers. Afavorint d'aquesta manera, l'aïllament social dels usuaris i dificultant la seva correcta inserció dins la societat d'acollida. És per aquest motiu que les entitats intenten buscar alternatives a través de les ofertes d'oci públiques, malauradament no en tots els casos existeix aquesta opció. En conseqüència, un altre repte afegit que tenen els professionals és haver de mediar amb les entitats que ofereixen aquestes activitats, ja que no totes estan disposades a facilitar la participació dels menors i és difícil aconseguir reduccions o bonificacions. En aquest sentit un dels professionals entrevistats comenta que:

“Tenim un usuari que va a futbol, perquè estem vinculats a aquesta escola i els nens que van als nostres recursos tenen més fàcil accedir a aquests recursos. Aleshores l'accés és més fàcil, però perquè tenim aquest vincle, si no ens estariem barallar-nos com la resta, i tot i així no ha estat fàcil. Ha estat una lluita.” (E4)

Des de les entitats s'intenta pal·liar amb aquestes situacions a través de l'organització d'activitats lúdiques, tot i que, alguns professionals manifesten que els hi costa intervenir amb

els menors a causa dels horaris laborals, que coincideixen amb l'horari escolar, segons un dels professionals: "Quan organitzem aquest tipus d'activitats intentem que també hi vagin, però nosaltres tenim una jornada laboral que sol ser la mateixa que l'horari escolar." (E1) És per això, que la majoria d'activitats lúdiques que s'organitzen acaben estant molt centrades en dies festius concrets, tal com afirma E2: "Es fan activitat d'infància i joventut des de l'entitat a nivell comunitari, estan relacionades amb dies concrets i contextualització. Com el dia del llibre, dia dels drets del nen, dia contra el racisme..." (E2)

Els menors tenen dret a participar plenament en la vida cultural, artística i recreativa, segons l'article 31 de la Convenció de la Declaració dels Drets de l'infant. Especialment, perquè puguin tenir una integració real, establir relacions més diverses i potenciar la seva participació activa en la vida diària de la comunitat. Aquests joves també haurien de tenir dret a tenir una educació plena a través d'activitats extracurriculars com l'esport, la música, l'aprenentatge d'idiomes, entre d'altres.

6.4 Anàlisi de l'àmbit d'allotjament

Pel que fa a l'àmbit de l'habitatge, els menors que formen part del servei nacional d'acollida viuen durant la primera fase en dispositius d'acollida. Alguns estudis, Save the Children (2019), manifesten que en alguns territoris aquests dispositius es troben allunyats dels serveis bàsics i que, a causa de la manca de recursos, els menors han de compartir pis o habitació amb moltes persones que no formen part del seu mateix nucli familiar. Tot i els resultats d'aquests estudis, els professionals afirmen que la majoria de dispositius d'acollida es troben en zones cèntriques: "no hi ha cap dispositiu que quedi descobert de recursos ni de serveis" (E3). També, consideren que compten amb els recursos materials suficients per a satisfer les necessitats dels infants, "als pisos s'intenta equipar l'habitatge amb eines de lleure com joguines, la majoria de les famílies es presten a fer-ho. Jo els contextualitzo on són els parcs i zones infantils." (E4) Tot i que, un professional manifesta que als dispositius no hi ha internet i que no hi ha espai suficient per alguns elements bàsics: "Dins del dispositiu, no estan pensats per a que hi hagi un escriptori, no és suficientment gran per a que es pugui tenir en compte això" (E1). Això perjudica sobretot als adolescents que tenen més càrrega d'estudi per fer a casa i necessiten un espai adequat per a poder fer les tasques escolars.

Seguidament, el manual que dictamina el procediment de gestió de les places en els centres d'acollida (Sistema de Acogida de Protección Internacional, 2016) permet als menors compartir habitació o pis d'acollida amb altres usuaris fora del nucli familiar, propiciant possibles

situacions de risc per als menors. En aquest cas, són les entitats d'acollida les que distribueixen les places per garantir que aquest fet no es produeixi, en referència a aquesta situació E1 explica que:

“Podria passar, és a dir, la reserva es fària igual però nosaltres valoraríem si la voldríem seguir endavant. Normalment, el que fem és si veiem una habitació doble amb un menor sol intentem bloquejar la plaça per a que no hi hagi una reserva, així el menor pot seguir sol.” (E1)

Si bé és cert que des de l'estudi realitzat per Unicef (2016) alerten de situacions de risc pels menors dins dels dispositius d'acollida, tal com: consum de drogues, violència, robatoris, explotació sexual, etc. cap dels professionals entrevistats ha manifestat haver-se trobat amb alguna d'aquestes situacions. És més, en referència a aquest tema, han recalcat l'existència de normes que prohibeixen aquestes activitats i afirmen que fins al moment les regles han estat respectades als allotjaments. Tal com defensa una de les persones entrevistades, “no ha de passar aquesta tessitura, en aquest cas hi ha unes normes de convivència les quals refereixen que l'incompliment de les mateixes seria motiu de baixa o expulsió immediata” (E2). És important que aquestes situacions no es produeixen per evitar danys als infants, així com per evitar que tornin a viure situacions de risc patides en el país d'origen o durant el trajecte migratori. Partint d'aquesta idea, el mateix professional comenta que: “Dintre de les seves complicacions, s'intenta establir un clima segur, de llar i familiar” (E2).

6.5 Àmbit sanitari

Les principals problemàtiques en l'accés a la sanitat són causades pels tràmits burocràtics i el llarg termini d'espera per aconseguir la targeta sanitària individual, respecte a aquestes dificultats una tècnica d'acollida explica que: “És bastant difícil d'aconseguir, hi ha molta demanda d'acompanyament en aquest àmbit pel tema d'empadronament. És tarda molt en aconseguir l'empadronament i sense aquest no es pot tenir la targeta sanitària.” (E9)

Seguidament, els professionals manifesten barreres idiomàtiques en el tracte amb el personal sanitari: “Hem trobat problemes pel tema lingüístic, que hi ha professionals que sí que estan més disposats i acostumats a tractar amb persones que parlen altres idiomes i estan disposats a fer-se entendre. Però no és el cas de tots.” (E3) Aquesta problemàtica és alarmant pel fet que els professionals de l'àmbit sanitari compten amb una assistència telefònica directa amb

intèrprets, consegüentment mostra el poc interès d'alguns professionals per assegurar la correcta comunicació.

Una altra dificultat present en aquest àmbit és el llibre de vacunes dels menors. Aquests han de tenir el llibre de vacunes per accedir a serveis com l'escola o la guarderia, però no tots en disposen a causa de la seva situació o de les dificultats en la traducció, tal com ens explica E1:

”També tenim problemes amb les vacunes, perquè moltes famílies venen per situacions sobrevingudes, per tant, sense documentació. Aleshores, si un menor ha estat vacunat en el seu país, no ho pot demostrar, perquè és obligatori que els menors tinguin el llibre de vacunes i te'l demanen a les escoles, guarderies, etc. i és difícil gestionar el llibre de vacunes si no pots gestionar o traduir les vacunes que s'han posat en el país d'origen.” (E1)

6.6 Àmbit dels menors que viatgen sols

La majoria dels professionals entrevistats treballaven dins del sistema d'acollida i, per tant, no estaven en contacte amb menors que havien migrat sols al territori. Si bé és cert que ser un menor no acompanyat i tenir l'estatus de protecció internacional no és incompatible, el nombre de menors estrangers no acompanyats sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional és molt reduït. Segons Save the Children, l'any 2018 només 75 menors d'edat sense referents familiars van sol·licitar asil a Espanya.

En conseqüència, és difícil trobar professionals que hagin treballat amb aquest col·lectiu. En base alguns estudis, Unicef (2016), aquest fet es deu a la manca de formació sobre l'àmbit que reben els professionals. Tal com afirma un advocat entrevistat que considera que es produeix per la “manca assistència jurídica als menors i als professionals que treballen en centres de menors” (E6) de forma que es dificulta la detecció de casos i possible acompanyament dels usuaris. A més, molts professionals tenen la creença que la protecció que l'Estat atorga a un menor d'edat no acompanyat ja és suficient i, per això no es considera necessari iniciar el procés de sol·licitar protecció internacional encara que aquesta persona pugui reunir els requisits per a obtenir-la (UNICEF Espanya i UNICEF França, 2020). Fet que es corrobora amb les respostes dels professionals entrevistats que intervenen amb aquest col·lectiu, que afirmen no haver-se trobat amb cap cas i no haver rebut cap formació al respecte. Per exemple, una educadora social (E5) opina que no té les eines ni els coneixements suficients per a acompanyar menors sol·licitants d'asil. La necessitat que els professionals tinguin més coneixements sobre l'àmbit recau en el fet de poder acompanyar correctament als usuaris, per

tal de poder identificar els motius del desplaçament, fer un correcte assessorament, donar eines per a superar les experiències traumàtiques viscudes i establir objectius per a un futur estable (La Merced migraciones, 2009).

7. Conclusions

La present exploració m'ha permès extreure una idea prou clara sobre la realitat que viuen els menors d'edat sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional. De la mateixa manera, valoro positivament la realització de les entrevistes, ja que a través de l'anàlisi d'aquestes he pogut ampliar els meus coneixements sobre l'àmbit i posar de manifest les deficiències en la intervenció amb aquest col·lectiu.

Durant la recerca he observat que dins del camp de les migracions hi ha pocs professionals especialitzats en els menors d'edat i la intervenció és molt adultocentrista; invisibilitzant d'aquesta manera als infants i adolescents que pateixen les conseqüències d'una migració sobrevinguda i una inserció complicada en la societat d'acollida. En aquest sentit, seria positiu ampliar la visió de l'àmbit, afegint itineraris i serveis especialitzats en les necessitats dels menors. L'augment dels recursos humans i econòmics seria una de les principals solucions per a la problemàtica. Per exemple, un dels factors cabdals de millora hauria de ser la disminució del temps d'espera per resoldre les sol·licituds de protecció internacional, també hi ha una llarga demora per accedir al sistema nacional d'acollida, per aconseguir algunes ajudes econòmiques, per a l'escolarització dels infants, etc. fet que té conseqüències negatives pels infants i evidencia la necessitat d'agilitzar aquests tràmits. Des d'aquesta perspectiva, si bé és cert que el Sistema Nacional d'Acollida intenta donar resposta a les necessitats del col·lectiu, a través d'ajudes econòmiques per a cobrir les necessitats bàsiques, durant la realització del treball s'han identificat alguns àmbits, com la participació dels infants en activitats extracurriculars o l'accés a recursos com les llars d'infants, que queden desprotegits. A més, es considera necessari ampliar els coneixements sobre protecció internacional de les persones que actuen amb menors sense referents familiars en el territori, ja que aquesta informació pot ser crucial perquè els joves tinguin accés a la protecció que més s'adeqüi a la seva situació i es pugui realitzar un correcte acompanyament.

Darrerament, m'agradaria comentar que la manca de recerca acadèmica en aquest àmbit en concret m'ha suposat una dificultat durant la realització del treball. Encara que, alhora, m'ha

fet plantejar-me la necessitat que en un futur la recerca es pugui centrar en les mancances que la intervenció amb sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional pot tenir des del punt de vista d'altres col·lectius com les dones, les persones d'edat molt avançada, persones amb discapacitat, entre d'altres.

En definitiva, en una societat tan diversa com la nostra, és vital que des del treball social es doni visibilitat a les dificultats que viu aquest col·lectiu, però, sobretot, que s'ofereixin respostes eficients. El treball amb aquest col·lectiu tracta una situació multiproblemàtica, que requereix una intervenció en diferents nivells, i és per això que cal insistir en la necessitat d'utilitzar el Treball Social com una eina de canvi que serveixi per millorar les condicions de vida dels menors d'edat sol·licitants o beneficiaris de protecció internacional.

8. Referències bibliogràfiques

ACNUR (1994). *Los Niños Refugiados: Directrices sobre Protección y Cuidado*. (02 maig 2022).

Obtingut a: <https://www.refworld.org/es/docid/50ab8e0d2.html>

ACNUR (2016a). *¿"Refugiado" o "migrante"? ACNUR insta a usar el término correcto*. (02 maig 2022).

Obtingut a: <https://www.acnur.org/noticias/noticia/2016/7/5b9008e74/refugiado-o-migrante-cual-es-el-termino-correcto.html>

ACNUR (2016b). *Tendencias Globales desplazamiento forzada en 2015. Forzados a huir*.

Obtingut a: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/Publicaciones/2016/10627.pdf>

ACNUR (2021). *Reasentamiento*. (2 d'abril 2022). <https://www.acnur.org/reasentamiento.html>

ACNUR (2022). *Historia de ACNUR*. (2 d'abril 2022).

<https://www.acnur.org/es-es/historia-del-acnur.html>

ACNUR-UNHCR (2018). *¿Qué hace un trabajador social?* (02 maig 2022). Obtingut a:

https://eacnur.org/blog/que-hace-un-trabajador-social-tc_alt45664n_o_pstn_o_pst/

Benedito, M. (2018). Campos de refugiados: de los modelos teóricos propuestos a la realidad. (Treball de Final de Grau, Universitat Politècnica de Madrid) Arxiu Digital de la UPM. <https://oa.upm.es/51485/>

CEAR —COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO— (2021). *Las personas refugiadas en España y en Europa*. Informe Anual. Madrid.

CEAR —COMISIÓN ESPAÑOLA DE AYUDA AL REFUGIADO— (2022). *Las personas refugiadas en España y en Europa*. Informe Anual. Madrid.

Chagas, E. (2013). Trabajo social con familias: Un estudio comparado sobre la intervención en los CRAS de Fortaleza -CE-Brasil y en los CSS de Barcelona-ES. Universitat de Barcelona. Obtingut a: http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/134823/ECL_TESIS.pdf?sequence=4

Coordinadora Obrim Fronteres sobre acollida (2022). Vies legals i segures i acollida digna per a totes. (02 març 2022). Obtingut a: <https://stopmarmortum.org/vies-legals-i-segures-i-acollida-digna-per-a-totes/>

Consell Europeu (2022). *Protección temporal de la UE para las personas desplazadas*. (30 de maig 2022). Obtingut a: <https://www.consilium.europa.eu/es/infographics/temporary-protection-displaced-persons/>

Constitució Espanyola (1978). Article N.º 13.4. Boletín Oficial del Estado, núm. 311, de 29 de desembre de 1978, pàgines de 29313 a 29424. Obtingut a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1978-31229

Dalal, A. (2014). *Camp Cities between Planning and Practice: Mapping the Urbanisation of Zaatari Camp*. Ain Shams University y Stuttgart University.

Directiva 2013/32/UE del Parlamento Europeu y del Consejo, de 26 de junio de 2013, sobre *procedimientos comunes para la concesión o la retirada de la protección internacional*. Boletín Oficial del Estado, núm. 180, de 29 de junio de 2013, pp. 60 a 95. Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2013-81289>

Directiva 2013/33/UE del Parlament Europeu y del Consejo, de 26 de juny de 2013, por la que se *aprueban normas para la acogida de los solicitantes de protección internacional*. Boletín Oficial del Estado, núm. 180, de 29 de juny de 2013, pàg. 96 a 116. Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOUE-L-2013-81290>

Eurobarómetro (2018a). Standard Eurobarometer 89. European citizenship. Report. doi:10.2775/323901

Eurobarómetro (2018b). Special Eurobarometer 469. Integration of immigrants in the European Union. Report. doi:10.2837/918822

Eurobarómetro (2018c). Standard Eurobarometer 89 – Spring 2018. Public opinion in the European Union, First results. doi:10.2775/00

European Council on Refugees and Exiles (ECRE) (2005). Towards the Integration of Refugees in Europe. The Way Forward. ECRE. 2005. Brussel·les.

Iglesias-Martínez, J. Estrada, C. (2017). *Los procesos de acogida e integración social de solicitantes y beneficiarios de protección internacional en la sociedad española*. <http://hdl.handle.net/11531/20700>

Iglesias-Martínez, J., Estrada, C. (2018). ¿Birds of passage? La integración social de la población refugiada en España. *Iberoamerican Journal of Development Studies*, 7(1): pàg. 144-167. https://doi.org/10.26754/ojs_ried/ijds.279

Iglesias-Martínez, J.; Fanjul, G.; Manzanedo, C. (2016). *La «crisis» de los refugiados. Informe España 2016*. Cátedra J. M. Martín Patino. Universidad Pontificia Comillas, Madrid.

Instrument d'Adhesió d'Espanya a la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats, feta en Ginebra el 28 de juliol de 1951, i al Protocol sobre l'Estatut dels Refugiats, fet en Nueva York el 31 de gener de 1967. Boletín Oficial del Estado, núm. 252, de 21 d'octubre de 1978, pàg. 24310-24328. Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1978-26331>

Instrument de ratificació del *Conveni relatiu a la determinació de l'Estat responsable de l'examen de les sol·licituts d'asil presentades en els Estats membres de les Comunitats Europees*, fet a Dublín el 15 de juny de 1990. Boletín Oficial del Estado, núm. 183, de 1 d'agosto de 1997, pàg. 23598 - 23604. Obtingut a: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1997-17386

Fernández, N., Frierio, P. y González, R. (2021). Personas solicitantes de protección internacional: Reflexiones desde el Trabajo Social. *Trabajo Social Hoy*, 93, 57-80. DOI: 10.12960/TSH.2021.0009

Ford, G. (s.d) Después de la xenofobia: El nuevo racismo en Europa. *Crónica ONU*. Obtingut a: <https://www.un.org/es/chronicle/article/despues-de-la-xenofobiael-nuevo-racismo-en-europa>

Garcés, B. (2019). "SER O NO SER: deficiencias del sistema estatal de acogida". *CIDOB, notes internacionals*. Núm. 214. Obtingut a: https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionals_cidob/n1_214/ser_o_no_ser_deficiencias_del_sistema_estatal_de_acogida

Garcés, B. (2022). "Por qué esta crisis de refugiados es distinta". *CIDOB, opinió*n. (30 de març 2022). Obtingut a: https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/opinion_cidob/2022/por_que_esta_crisis_de_refugiados_es_distinta

Garcés-Mascareñas, Carrera (et. al) (2015). European Migration Network (EMN) (2015): Annual Report on Immigration and Asylum 2014. (26 de març 2022). Obtingut a: http://emn.ie/files/p_201506160344022014emn_annual_report_on_immigration_and_asylum.pdf

Giménez, C. (2003). "La naturaleza de las migraciones". Qué es la inmigración. ¿Problema u oportunidad? Barcelona: RBA.

La Merced migratoria (2009) *Aproximación a la Protección Internacional de los menores no acompañados en España*. La Merced Migraciones: Madrid.

Llei 5/1984, de 26 de març, *reguladora del derecho de asilo y la condición de refugiado*. Boletín Oficial del Estado, núm. 74, de 27 de març de 1984, pàg. 8389-8392. Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1984-7250>

Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, (2009) Aprovada pel Ple del Parlament (tramitació núm. 200-00043/08) en la sessió núm. 59, de l'1 de juliol de 2009 (Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, sèrie P, núm. 87/VIII). Publicada en el Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya. (01 de juny 2022) Obtingut a: <https://www.parlament.cat/document/cataleg/48041.pdf>

Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del derecho de asilo y de la protección subsidiaria (2009) *Boletín Oficial del Estado*, 263, de 31 d'octubre 2009. (03 d'abril 2022) Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2009-17242&p=20211229&tn=1>

Ministeri de l'Interior (2013). Protección internacional (07 març 2022) Obtingut a: <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/oficina-de-asilo-y-refugio/proteccion-internacional#:~:text=El%20derecho%20a%20la%20protecci%C3%B3n,en%20el%20caso%20de%20los>

Neubauer, A. (2017). *Una educación por y para los Derechos Humanos para combatir los Campos de Refugiados*. Obtingut a: <https://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1039&context=internationalcolloquium#page=142>

Neubauer, A. (2020). El derecho a la educación de los menores refugiados y solicitantes de asilo desde el enfoque basado en los derechos humanos: dificultades, finalidad e intervención educativa. *Revista Española de Educación Comparada*. (núm. 35) 70-92. DOI: 10.5944/reec.35.2020.24342

ONU: Asamblea General, *Declaración Universal de Derechos Humanos*, 10 Diciembre 1948, 217 A (III). (05 de març 2022). Obtingut a: <https://www.refworld.org/es/docid/47a080e32.html>

ONU: Asamblea General, *Convenció sobre el Estatuto de los Refugiados*, 28 Julio 1951, United Nations, Treaty Series, vol. 189, pàg. 137. (05 de març 2022). Obtingut a: <https://www.refworld.org/es/docid/47160e532.html>

Real Decret 203/1995, de 10 de febrer, pel qual s'aprova el *Reglament d'aplicación de la Llei 5/1984, de 26 de març, reguladora del Derecho de Asilo y de la condición de Refugiado, modificada per la Llei 9/1994, de 19 de maig*. Boletín Oficial del Estado, núm. 52, de 2 de març de 1995, pàg. 7237-7246. Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1995-5542>

Real Decret 1325/2003, de 24 d'octubre, pel qual s'aprova el *Reglamento sobre régimen de protección temporal en caso de afluencia masiva de personas desplazadas*. Boletín Oficial del Estado, núm. 256, de 24 d'octubre de 2003, pàg. 38160-38167. Obtingut a: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2003-19714>

Salas, A.; Benedito, M. i Fernández, L. (2018). Campos de refugiados, las ciudades del mañana: Elementos estructurantes: Sitio & Servicios y el espacio público. *Arquitectura y hábitat*,

soberanía de las personas. Obtingut a:
https://oa.upm.es/55738/1/INVE_MEM_2018_303226.pdf

Santos, B. (2019). *Las víctimas de trata en España: el sistema de acogida de protección internacional*. Anuario CIDOB de la Inmigración, 144-166. (30 de març 2022). Recuperat de:
<http://dx.doi.org/10.24241/AnuarioCIDOBInmi.2019.144>

Save the children (2019). *Contando los pasos. Por una política migratoria responsable y con mirada de infancia*. Obtingut a:
<https://www.savethechildren.es/publicaciones/contando-los-pasos-por-una-politica-migratoria-responsable>

Sistema de Acogida de Protección Internacional (2016). *Procedimiento de gestión de plazas*. (15 de febrer 2022). Obtingut a:
http://extranjeros.inclusion.gob.es/ficheros/subvenciones/area_integracion/proteccion_internacional/manuales_comunes_gestion/Procedimiento_Gestixn_Plazas.pdf

Sistema de Acogida de Protección Internacional (2019). *Manual de gestión*. (15 de febrer 2022). Obtingut a:
https://extranjeros.inclusion.gob.es/ficheros/subvenciones/area_integracion/proteccion_internacional/sociosanitaria_cetis_2019/Manual_gestion.pdf

Teun A. van Dijk (2006). Medios de comunicación e inmigración *Convivir sin racismo 1ª edición*. (16 - 37). (5 de març 2022). Obtingut a: <http://www.pensamientocritico.org/mediosinmig.pdf>

UIMP (2018). "Borrell: "La crisis migratoria es seguramente más grave que la crisis del euro". (23 de febrer de 2022). Obtingut de:
<http://www.uimp.es/actualidad-uimp/borrell-la-crisis-migratoria-es-seguramentemas-grave-que-la-crisis-del-euro.html>

UNHCR-ACNUR (2018). ¿Qué es el Convenio de Dublín? (5 març 2022). Obtingut de:
<https://eacnur.org/blog/convenio-de-dublin-que-es-tc-alt45664n-o-pstn-o-pst/>

UNHCR (2013). A new beginning. Refugee Integration in Europe. UNHCR-Europe.

UNHCR (2014). ¿Qué es la apatridia? (3 de març 2022). Obtingut a:
<https://www.unhcr.org/ibelong/es/que-es-la-apatridia/>

UNHCR-EXECUTIVE COMMITTEE (2005). Conclusion on Local Integration. 7 d'octubre de 2005, Núm. 104 (LVI). UNHCR.

Unicef (2016). *Estudio sobre el Sistema de Acogida de personas refugiadas en España desde la perspectiva de derechos de infancia*. Obtingut a: <https://www.unicef.es/publicacion/estudio-sobre-el-sistema-de-acoqida-de-personas-refugiada-s-en-espana-desde-la>

UNICEF España, UNICEF Francia (2020). *Más allá de la supervivencia. Cómo mejorar la intervención en Europa con niños y niñas migrantes no acompañados y separados que quedan fuera del sistema de protección*. Madrid: UNICEF España.

9. Annexes

a) Annex I: Model d'entrevista realitzat a professionals

En el marc del meu treball de fi de Grau, sobre la intervenció social que es realitza amb menors d'edat sol·licitants de protecció internacional, he vist necessari fer entrevistes a professionals de l'àmbit de les migracions i/o la protecció internacional que estiguin en contacte directe amb aquest col·lectiu. L'objectiu de l'entrevista és conèixer la visió que tenen els professionals sobre l'àmbit dels menors d'edat sol·licitants de protecció internacional. Tanmateix, voldria contrastar si les mancances que s'han detectat a través de la revisió bibliogràfica es materialitzen a la realitat de la intervenció.

Nom:

Edat:

Gènere sentit (home/dona/no-binari):

Entitat:

Càrrec:

Data:

Breu descripció del tipus d'entitat:

1. Com intervé la teva entitat amb els sol·licitants de PI?
2. Nombre aproximat de menors que ateneu.
3. Quines són les principals nacionalitats dels infants que arriben?
4. Quines són les edats dels infants que ateneu?

Necessitats:

1. L'entitat disposa d'algun tipus d'assistència especialitzada en menors? (psicòlegs, pediatres, educadors, ...)
2. Has rebut algun tipus de formació específica enfocada en l'àmbit dels infants i dels

adolescents?

3. Com s'identifiquen les possibles situacions de vulnerabilitat dels infants? Si els nens han estat víctimes de tracta, violència familiar, etc.? Se segueix alguna eina específica o protocol?

Intervenció:

1. Consideres que es té en compte als menors al llarg de la intervenció? Com? - S'informa als menors sobre la seva situació? I sobre els seus drets i obligacions? Qui ho fa i com?
2. S'escolta a l'infant i se li dona la possibilitat d'expressar els seus desitjos? Com? - Creus que l'edat i l'estat evolutiu del menor són factors que es tenen en consideració? - En la teva opinió, quins són els principals reptes a l'hora d'intervenir amb aquest col·lectiu?

Educació i oci:

1. En l'àmbit educatiu, es troben dificultats en l'escolarització dels menors? Quins?
2. Aproximadament, quant de temps es tarda a escolaritzar un infant?
3. Com ateneu els desitjos i aspiracions dels menors?
4. Quin tipus d'activitats d'oci s'organitzen o es potencien dins del servei/entitat? S'intenta tenir en consideració la participació dels nens?
5. Es té en compte/potencia la participació dels menors en l'educació en el lleure? I la seva participació en la comunitat?

Allotjament:

1. Dins dels dispositius d'acollida els menors compten amb la seva pròpia habitació? Amb quanta gent han de compartir pis/habitació?
2. Dins dels dispositius d'acollida existeixen situacions conflictives i de risc (drogues, robatoris, explotació sexual, violència, ...) que puguin afectar els menors?
3. Els nens tenen fàcil accés a eines d'oci com joguines, àrees d'oci (parcs infantils), internet, etc.?

Sanitat:

1. Es troben dificultats en l'accés dels menors a la sanitat? Quins?

Integració i acollida:

1. Consideres que el sistema d'acollida de sol·licitants de PI respon a les necessitats dels menors? Creus que esta adequadament adaptat a aquest col·lectiu?
2. Quins creus que són els principals factors negatius que afecten els menors? (Inestabilitat, incertesa futura, dificultats d'integració, racisme, ...?)
3. Quins creus que són els principals factors positius que afecten els menors? (facilitat per integrar-se, protecció de familiars, etc.)

4. Consideres que els recursos humans i econòmics dels quals es disposa són suficients per respondre a les necessitats del col·lectiu?
5. Tens propostes de millora o suggeriments?

b) Annex II: Model d'entrevista realitzat a professionals que treballen amb joves migrants

En el marc del meu treball de fi de Grau, sobre la intervenció social que es realitza amb menors d'edat sol·licitants de protecció internacional, he vist necessari fer entrevistes a professionals de l'àmbit de les migracions i/o la protecció internacional que estiguin en contacte directe amb aquest col·lectiu. L'objectiu de l'entrevista és conèixer la visió que tenen els professionals sobre l'àmbit dels menors d'edat sol·licitants de protecció internacional. Tanmateix, voldria contrastar si les mancances que s'han detectat a través de la revisió bibliogràfica es materialitzen a la realitat de la intervenció.

Nom:

Edat:

Gènere sentit (home/dona/no-binari):

Entitat:

Càrrec:

Data:

1. Com intervé la teva entitat amb els joves?
2. Nombre aproximat de joves que ateneu.
3. Quines són les principals nacionalitats de les persones que ateneu?
4. T'has trobat amb algun usuari que sigui sol·licitant o beneficiari de protecció internacional (asil, pàtria, refugiat, ...)?
5. Has rebut algun tipus de formació relacionada amb l'àmbit de la protecció internacional? Quina?
6. Creus que com a professional tens les eines i coneixements suficients per acompanyar a un usuari que sigui sol·licitant o beneficiari de protecció internacional?
7. Com s'identifiquen les possibles situacions de vulnerabilitat dels usuaris? (Si els joves han estat víctimes de tràfic, si han estat perseguits per motius religiosos, ètnics, polítics, etc. al seu país d'origen, ...) Se segueix alguna eina específica o protocol?
8. S'informa als usuaris sobre la possibilitat de sol·licitar protecció internacional? Com? En cas que la resposta sigui negativa, perquè no?
9. Perquè creus que hi ha tan pocs menors d'edat sense referents familiars al territori que sol·liciten protecció internacional?
10. Creus que la protecció que se'ls hi dona com a menors d'edat tutelats per la Generalitat de Catalunya és suficient?

- 11.** Consideres que els recursos humans i econòmics dels quals es disposa són suficients per respondre a les necessitats del col·lectiu?
- 12.** Tens propostes de millora o suggeriments?